

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(3): 2907-2923.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.516](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.516)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Krizlerin Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumları ile İlişkisi*

Öğr. Gör. Dr. Aysel KAYA, Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, e-posta: aysely@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1296-1074>

Dr. Öğr. Üyesi, Duygu YETGİN AKGÜN, Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, e-posta: dyetgin@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9909-4523>

Dr. Öğr. Üyesi, Gülsel ÇİFTÇİ, Trakya Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Edirne, e-posta: gulselciftci@trakya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8382-3309>

Öz

Türkiye, stratejik konumu bakımından farklı krizlerle karşılaşma olasılığı yüksek bir ülkedir. Turizmde yaşanan krize karşı alınan önlem olarak devlet ve işletme politikalarının yanı sıra turizm sektörünün en önemli aktörlerinden olan turist rehberlerinin de mesleklerine karşı olumlu tutum geliştirmeleri önemlidir. Bu anlamda turist rehberi yetiştiren kurumlara önemli görevler düşmektedir. Bu noktadan hareketle, çalışmada Türkiye’de yaşanan ve turizm sektörünü etkileyen krizlerin turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem benimsenmiş olup veriler, Türkiye’de turist rehberi yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki 424 öğrenciye anket uygulanarak, 19 öğrenci ile de yüz yüze görüşme yapılarak elde edilmiştir. Çalışma sonucunda krizin, turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile düşük düzeyde olumsuz ilişkisi olduğu belirlenmiştir. Özellikle turist rehberliği öğrencilerinin, yaşanan krizlerden ders çıkardıkları, kendilerini geliştirmek, donanımlı, tercih edilen bir turist rehberi olmak ve mesleği icra etmek istedikleri, geleceğe umutla baktıkları ve meslekte başarılı olacaklarına inandıkları tespit edilmiştir.

* Bu çalışma, Anadolu Üniversitesi tarafından yürütülen 1705E135 no.’lu “Turizmde Yaşanan Krizin Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarına Etkisi” adlı proje kapsamında hazırlanmış ve ABD-Orlando’da 11-18 Aralık 2019 tarihleri arasında gerçekleşen "5th World Research Summit for Tourism and Hospitality" kongresinde bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turist Rehberliği, Turist Rehberliği Öğrencileri, Kriz, Türkiye.

Makale Gönderme Tarihi: 15.05.2020

Makale Kabul Tarihi: 04.07.2020

Önerilen Atf:

Kaya, A., Yetgin Akgün, D. ve Çiftci, G. (2020). Krizlerin Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumları ile İlişkisi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 2907-2923.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(3): 2907-2923.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.516](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.516)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

The Relationship of Crisis on Professional Attitudes of Tour Guiding Students

Dr. Aysel KAYA, Anadolu University, Faculty of Tourism, Eskişehir, e-mail: aysely@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1296-1074>

Assistant Prof. Dr. Duygu YETGİN AKGÜN, Anadolu University, Faculty of Tourism, Eskişehir, e-mail: dyetgin@anadolu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9909-4523>

Assistant Prof. Dr. Gülsel ÇİFTÇİ, Trakya University, Faculty of Applied Sciences, Edirne, e-mail: gulselciftci@trakya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8382-3309>

Abstract

Considering its strategic position, Turkey is under high risk of being exposed to various types of crises. The businesses tend to pursue downsizing policy, and this reduces the rate of country-wide employment on a large-scale. Apart from government and business policies taken as measures against crises in tourism, positive attitudes of tour guides, one of the most significant actors of tourism industry, against their professions are also critical. In this sense, the educational institutions that train and educate prospective tour guides have some critical missions. From this viewpoint, this study aims to reveal the relation of crises in Turkey that also affect tourism industry on professional attitudes of tour guiding students. Mixed method was adopted in this study, and the data were obtained through face-to-face interviews conducted with 19 tour guiding students and through surveys sent to 424 tour guiding students in various higher education institutions that offer tour guiding program in Turkey. At the end of this study, it was observed that the crisis negatively related with the professional attitudes of tour guiding students. It has been determined that especially the tourist guiding students learn from the crises, they want to improve themselves, want become a preferred tourist guide and perform the profession, look to the future with hope and be successful in their future profession life.

Keywords: Tourism, Tour Guiding, Tour Guiding Students, Crisis, Turkey.

Received: 15.05.2020

Accepted: 04.07.2020

Suggested Citation:

Kaya, A., Yetgin Akgün, D. and Çiftci, G. (2020). The Relationship of Crisis on Professional Attitudes of Tour Guiding Students, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(3): 2907-2923.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında önemli bir paya sahip turizm sektörü, turistik ürün ve hizmetlerin kendilerine has özellikleri bakımından krize karşı oldukça duyarlı sektörlerden biridir. Tarihi, turistik, doğal ve kültürel birçok çekiciliğe sahip olan Türkiye’de turizm sektörü, önemli bir gelir kaynağıdır. Yaşanan krizler ülkenin ekonomik dengelerini olumsuz etkilemekte, bu krizlerden etkilenme düzeyleri ise sektörler arasında farklılıklar göstermektedir. Küreselleşen dünyada yaşanan krizler sadece meydana geldikleri bölgeleri değil, tüm dünyayı etkisi altına alabilmektedir. Yaşanan her türlü krizin olumsuz etkisi, hassas bir yapıya sahip olan turizm sektörü üzerinde de hissedilebilmektedir (Çiftçi, 2017). Özellikle ekonomisi turizm sektörüne dayalı olan destinasyonlar, meydana gelen krizlerden çok hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Doğal afetler, terör olayları, toplumsal ayaklanmalar (Lerhman, 1986), nükleer denemeler (Tanrısevdi, 2002), ülkelerarası anlaşmazlıklar ve istikrarsız politik uygulamalar gibi politik, ekonomik, çevresel ve güvenlik kaynaklı krizler (Atay ve Tanrısevdi, 2008), en popüler turizm destinasyonlarının dahi itibarını, çekiciliğini ve pazarlanabilirliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Beirman, 2003: 3).

Turizm sektörü, birçok farklı iş kolunu ve mesleği bünyesinde barındırmaktadır. Bunlardan biri de turist rehberliğidir. Konaklama, seyahat, yiyecek-içecek ve ulaştırma işletmelerinin yanı sıra bağımsız çalışan turist rehberleri de krizden etkilenen temel gruplar arasında yer almaktadır (Çakmak, 2019: 70). Turistlere seyahatleri sırasında bilgilendirme hizmeti veren ve bir destinasyonu her yönüyle temsil etme görevini üstlenen, aynı zamanda bir kültür elçisi olan turist rehberlerinin çok çeşitli bilgi ve becerilere sahip olması gerekmektedir (Toker Turan ve Akoğlan Kozak, 2012). Turist rehberliği eğlendirici olmasının yanı sıra insanların sosyalleşmesine katkı sağlayan, sürekli gelişime imkân veren özellikleri ile oldukça ilgi çekici bir meslektir (Tetik, 2006). Bununla beraber iş güvencesinin olmaması, yapılan işin fiziki güce dayalı olması, dışsal faktörlere bağımlı olması gibi dezavantajlar, turist rehberi adaylarının mesleğe karşı olumsuz tutum sergilemesine yol açabilmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006).

Gelen turistin güvenlik nedeniyle otel dışına çıkmak istememesi, kültür turlarına katılmaması, yurt dışındaki tur operatörlerinin Türkiye’deki kültür turlarını iptal etmesi, seyahat sigortası yapılmaması gibi durumlar, turist rehberlerinin hizmet alanını daha fazla etkilemektedir. Bu nedenle ülkeye deniz-kum-güneş için gelen turist sayısı ile karşılaştırıldığında, turist rehberlerinin hizmet verdiği hedef kitlenin daha düşük sayıda olduğu düşünülmektedir. Tüm bu durumlar turist rehberlerini olumsuz yönde etkilemekte ve onların işsiz kalarak ekonomik anlamda sıkıntı yaşamasına neden olabilmektedir. Bu şekilde mesleğini icra edemeyen turist rehberi, ekonomik kaygı duymaktadır (Yetgin ve Benligiray, 2019; Yetgin, 2017). Özellikle turizmde kariyer yapmak isteyen sektör adayı öğrenciler, bu durumdan olumsuz yönde etkilenmektedir.

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi, üniversitelerde hem lisans hem de önlisans düzeyinde verilmektedir. Sektörün çalışan adayı olan öğrencilerin sektöre yönelik tutumlarının önceden belirlenmesi insan kaynağının etkili kullanımı açısından olduğu kadar, sektörün verimliliği açısından da çok önemlidir (Kozak ve Kızılırmak, 2001: 9). Bu anlamda turist rehberi yetiştiren kurumlara önemli görevler düşmektedir. Türkay ve Yağcı (2007) turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde yaptıkları araştırmada, öğrencilerin işe ve sektöre karşı tutumunun olumlu bir tarzda şekillendirilmesinin eğitim kurumlarının sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir.

Bu noktadan hareketle, çalışmada Türkiye’de yaşanan ve turizm sektörünü etkileyen krizlerin turist rehberi öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel ve nicel analiz tekniklerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem benimsenmiş olup veriler, Türkiye’de turist rehberi yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilere anket uygulanarak ve yüz yüze görüşme yapılarak elde edilmiştir. Bu çalışma, ülkedeki turizmin sürdürülebilirliğinde önemli roller üstlenen turist rehberlerinin mesleki tutumlarının olumlu yönde geliştirilmesini sağlayacak olan eğitim kurumlarına yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Mesleki Tutum

Profesyonellik, belli bir meslek için gerekli olduğuna inanılan birtakım tutumlar ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Tutumlar, insanların farklı durumlarda nasıl davrandığını ya da davranma eğiliminde olduğunu açıklamaktadır (İnceoğlu, 2010). Mesleki tutum ise bir mesleğin ideallerini elinde tutan ve mesleki davranışa temel olarak hizmet eden eğilim, duygu, coşku ve düşünüş olarak tanımlanabilir (Hammer, 2000). Bir başka tanıma göre mesleki tutum, bireyin kendi kariyerine yönelik bireysel bir tutum olarak ifade edilmekte ve bireyin kariyer hedeflerinin gelişimi olarak kabul edilmektedir (Colarelli ve Bishop, 1990).

Krech, Crutchfield ve Ballachey (1962) “tutum”u duyuşsal, bilişsel ve davranışsal boyutlar olmak üzere üç bileşen ile açıklamaktadır. *Duyuşsal boyut* bireyin tutumu ile ilgili duygularını, *bilişsel boyut* bireyin tutumu ile ilgili düşüncelerini, bilgilerini ve inançlarını, *davranışsal boyut* ise bireyin tutumuna olan yaklaşma veya uzaklaşma gibi davranışsal eğilimlerini ifade etmektedir. Tutumu oluşturan bu üç boyut, ayrı ayrı birer unsur olarak tanımlansa da bu boyutlar arasındaki etkileşim ve ilişkiler oldukça karmaşıktır.

Bu boyutlar içerisinde sadece davranışsal boyutun doğrudan gözlenebilir olduğu düşünülmektedir. Kişinin bir konudaki tutumunu oluşturan düşüncelerini ve duygularını yakalamak zor olsa da davranışlarını algılamak ve yorumlamak daha kolaydır. Davranışlar aynı zamanda, düşünce ve duyguların bir aynası gibi de düşünülebilmektedir. Burada bahsedilen davranış kavramı, sözel veya yazılı olarak belirlenen olası davranışları da içerir. Tutum; bu üç öğenin birlikte bilinmesini gerektirmektedir. Bir başka deyişle, kişinin herhangi bir alanla ilgili geliştirdiği olumlu veya olumsuz tutumun temelinde, o konu ile ilgili düşüncelerinin, duygularının ve davranışlarının etkili olduğu söylenebilir (Kozak ve Kızıllırmak, 2001).

İlgili literatürde turizm eğitimi alan öğrencilerin mesleğe bakış açılarının (Yılmaz, 2011) ve mesleğe yönelik tutumlarının (Çavuş ve Kaya, 2015; Şahin ve Acun, 2016; Günay ve Akıncı, 2017) olumlu yönde olduğunu tespit eden çalışmalar mevcuttur. Yetgin, Yılmaz ve Çiftci’nin (2018) krizlerin öğrencilerin kariyer planlarına etkilerini araştırdıkları çalışmada da benzer biçimde olumlu yönde sonuçlara ulaşılmıştır. Roney ve Öztin (2007) çalışmalarında, araştırmaya katılan turizm eğitimi alan lisans öğrencilerinin yarısının kariyer yapmayı hedeflediği, diğer yarısının bunu düşünmediği sonucuna ulaşmıştır. Pehlivan (2008) çalışmasında, lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin büyük bir bölümünün, mezun olduktan sonra turizm sektöründe kariyer yapmak istemediklerini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra turizm öğrencilerinin mesleğe karşı olumsuz tutum sergilediklerini tespit eden

araştırmalar da bulunmaktadır. Çalışmaların sonuçlarına göre öğrenciler, mezun olduktan sonra turizm sektöründe çalışmak istememektedir (Koyuncu, 2000; Kozak ve Kızırmak, 2001; Aksu ve Köksal, 2005; Üngüren ve Ehtiyar, 2009; Baltacı, Üngören, Aysallı ve Demirel, 2012; Özkan, Taş, Başkan ve Curkan, 2015; Türker, Uçar ve Ateş, 2016). Turizm eğitimi alan öğrencilerin sektöre yönelik olumsuz tutum sergilemelerine ilişkin bulgular, araştırmaların sonucunda öne sürülen çözüm önerilerinin uygulamaya dönüştürülmesinde başarıya ulaşamadığını düşündürmektedir (Üngüren ve Ehtiyar, 2009).

Kriz

Kriz; beklenmeyen, istenmeyen, ani gelişmeler sonucu ortaya çıkan, sıra dışı bir olaydır ve kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleşmektedir. Bu nedenle, sonuçlarının olumsuz olmaması için kriz süresince kararların hızlı bir şekilde alınması gerekmektedir (Çiftci, Küçükaltan ve Menteş, 2017:3). Kriz, bireylerin yaşamlarındaki tercihlerini ve çalışma durumlarını etkileyen ve tehdit eden bir durumdur. Bir kriz sırasında, istihdam koşulları ciddi şekilde etkilenmektedir. Bu da işletmelerdeki çalışma koşullarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kriz dönemlerinde istihdam her zamankinden daha önemli hale gelmektedir. Çalışanlar mevcut istihdamı ve iş pozisyonlarını korumak için daha zayıf bir istihdam durumunu ve çalışma koşullarını kabul etmeye hazır olsalar da yaşanan hayal kırıklığının hem genel hem de iş tatminleri üzerinde olumsuz bir etkisi olmaktadır (Markovits, Boer ve van Dick, 2014). Kriz, bireysel amaçları da tehdit ederek çalışanlarda verimsizlik, korku ve çoğunlukla zihinsel yorgunluk oluşturmaktadır (Can, 1997).

Krizden etkilenme düzeyleri, sektörler arasında farklılıklar göstermektedir. Özellikle sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına güçlü katkılar sağlayan turizm sektörü, ürettiği ve sunduğu ürünlerin karakteristik özellikleri nedeniyle krize karşı en duyarlı sektör konumundadır. Turizm talebi tüm beklentiler ve gereksinimler karşılandıktan sonra istek, zaman ve ekonomik yeterlilik olduğu takdirde tüketiciler tarafından tercih edilen, bununla birlikte herhangi bir olumsuz gelişme karşısında öncelikli olarak vazgeçilebilen bir talep niteliğindedir (Akıncı, 2011). Yaşanan krizlerin turizm gelirleri üzerine etkileri, turizm sektörü çalışanlarına da olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Tur operatörleri, seyahat acentaları, konaklama ve ulaştırma işletmeleri çalışanları gibi, sektörün en önemli aktörlerinden olan turist rehberlerinin de büyük bir bölümü kriz dönemlerinde işsiz kalmaktadır (Yetgin, Yılmaz ve Çiftci, 2018). Krizdeki örgütlerin yeniden yapılandırılması ve stratejilerinin değiştirilmesi, kariyer planlamasını hem çalışanlar hem de işverenler için çok önemli bir süreç haline getirmektedir. Kariyerler planlarındaki belirsizlik çalışanlarda hayal kırıklığına yol açabilmekte, işveren tarafından takdir edilmeme ve hak ettikleri pozisyonda olmamaları, onları iş değişikliğine yöneltmektedir (Antoniou, 2010).

Krizler, turist rehberlerinin kariyer bağlılığına zarar vermekte ve geleceğe yönelik bir kariyer planı yapmasını zorlaştırmaktadır (Türkay ve Eryılmaz, 2010). Güçlü bir mesleki kimliğe sahip çalışanlar, belirsizlik ve zorluklara rağmen mesleklerini ve kariyerlerini sürdürmeye ve buna yönelik stratejilerini gerçekleştirmeye devam etmektedirler (Yetgin, Yılmaz ve Çiftci, 2018). Özellikle turizm sektörünü olumsuz etkileyen kriz dönemlerinde turist rehberlerine finansal destek verilmemesi, rehberlerin kariyer bağlılığını negatif yönde etkilemektedir (Taştan ve Genç, 2017). Sebebi ne olursa olsun yaşanan herhangi bir kriz nedeniyle turist rehberleri iş bulma konusunda zorluk yaşamaktadır (Çakmak, 2018; Güzel ve Şahin, 2018).

Duruma yeni mezunlar açısından bakıldığında, okul yaşamından iş yaşamına geçişin, mezunlar için önemli bir aşama olduğu bilinmektedir. Öğrenciliği geride bırakmak ve tam zamanlı bir çalışan olarak yeni bir hayata başlamak, mezunların gelecekteki kariyer başarılarını belirleyebilecek önemli kararlar almalarını gerektirmektedir. Ne yazık ki, daha önceki iş tecrübesi veya profesyonel ağlarla, mezunlar işgücü piyasasına girerken uygun iş bulmakta zorlanmaktadır. Özellikle ekonomik krizlerde işe yeni başlayanlar ilk gözden çıkarılacaklar arasındadır. Ekonomik kriz dönemlerinde mezun olan bireylerin, ekonominin iyi durumda olduğu dönemde mezun olanlara göre işe uyum sağlayamama ve personel sayısını azaltma politikalarından etkilenme olasılıkları daha yüksektir (Koen, Klehe ve van Vianen, 2012). Kariyer geliştirme profesyonellerinin tanımladığı gibi, geç ergen/genç yetişkin gelişim döneminde mesleki kimlik krizinin önlenmesinde önemli bir husus, kişinin ilgi alanları ve yeteneklerine uygun, açık ve istikrarlı bir mesleki kimliğin oluşturulmasıdır. İstikrarlı kariyer hedefleri olmayan ve kariyer seçimleri konusunda kararsız olan ergenlerin ve genç yetişkinlerin düşük benlik saygısı ve yetersiz eğitim öz-yeterliliği göstermesi olasıdır ve bu bireylerin okulu yarıda bırakma riski vardır (Shearer ve Luzzo, 2009). Geleneksel olarak, ekonomik ve finansal krizlerden en çok gençler etkilenmektedir, çünkü henüz okuldan mezun olmamış ve iş dünyasına geçiş yapmamışlardır (Karamessini, Symeonaki, Stamatopoulou ve Papazachariou, 2016).

Krizin turizm sektörünü olumsuz etkilemesinin en önemli nedenlerinden biri hiçbir belirtisi olmadan bir anda ortaya çıkmasıdır (Çakmak, 2019: 107). Örneğin, Çin'in Wuhan kentinde 2019 yılı Aralık ayında başlayan ve tüm dünyaya hızlıca yayıldıktan sonra yaşanan 'Yeni Koronavirüs (COVID-19)' salgını nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından 11 Mart 2020 tarihinde pandemi ilan edilmiştir. Pandemi, ekonomik krize neden olmuş, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de işsiz sayısının artmasına sebep olmuştur. İSTANPOL tarafından 2020 yılı Nisan ayında 168 ülke için oluşturulan bir veri tabanı kullanılarak hazırlanan Politika Raporu'na göre pek çok ülkede üretim, büyük ölçüde ya durmuş ya da yavaşlamış durumdadır. Devletlerin hastalığın yayılımını ve ölümleri azaltmak için aldıkları tedbirler ve uyguladıkları yasaklar turizmin de içinde olduğu çoğu sektörde işleri durdurma noktasına getirmiştir. Olumsuz etkilenen işletmeler işten çıkarma yoluna gitmiş, dolayısıyla işsizlik ciddi bir artış göstermiştir (Elgin ve Başbuğ, 2020).

Toparlamak gerekirse; yaşanan pandemide görüldüğü gibi kriz dönemlerinde şehir ve ülke bazlı seyahat kısıtlamaları, kongrelerin, uluslararası düzeydeki spor ve sanat faaliyetlerinin, turların ve her türlü turistik etkinliklerin iptal edilmesi, müzelerin, ören yerlerinin, temalı parkların girişlerinin yasaklanması gibi koruyucu tedbirler turizm sektörünü doğrudan etkilemiştir. Turizm talebinin düşmesi ile birlikte turizm sektöründe faaliyet gösteren çoğu seyahat işletmesi ve sektör çalışanı iş kaybına uğramıştır. Tüm seyahatlerin iptal edilmesi, sektörün tüm iş kollarını olumsuz yönde etkilemiştir. Tur operatörleri, seyahat acentaları, konaklama ve ulaştırma işletmeleri çalışanları gibi, sektörün en önemli aktörlerinden olan turist rehberlerinin de büyük çoğunluğu tamamen işsiz kalmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşanan ve turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen krizlerin, turist rehberi öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda detaylı ve güvenilir bilgilere ulaşabilmek için nitel ve nicel yöntemlerin birlikte yürütüldüğü karma yöntem kullanılmıştır. Genel olarak, karma yöntem araştırması, tek bir çalışmada veya aynı temel fenomeni araştıran bir dizi çalışmada nicel ve nitel verilerin

toplanmasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içeren araştırmayı temsil etmektedir (Leech ve Onwuegbuzie, 2009).

Araştırma verileri, görüşme ve anket tekniği ile elde edilmiştir. Görüşme ve anket öncesinde, görüşme soruları ve ölçek maddeleri için etik kurul raporu alınmıştır. Görüşme yanı yapılandırılmış açık uçlu soru formlarının e-posta yoluyla Anadolu Üniversitesi'nde dört yıllık turist rehberliği lisans eğitimi alan öğrencilerle yapılmıştır. Görüşmeler öncesinde Eskişehir'de ikamet eden öğrencilere ulaşılmış ve çalışmanın amacı ve konusu hakkında ön bilgi verilmiştir. Görüşmeyi kabul eden 19 gönüllü öğrenci, kendilerini daha iyi ifade edebileceklerini düşündükleri için e-posta yoluyla soruları yanıtlamayı tercih etmişlerdir. Böylece yanı yapılandırılmış açık uçlu görüşme soruları 10.07.-20.08.2017 tarihleri arasında e-posta yoluyla öğrencilere gönderilmiş ve mesleğe yönelik tutumlarını belirlemeye ilişkin sorulara yanı aranmıştır.

Anket; Gazi Üniversitesi (günümüzdeki adıyla Hacı Bayram Veli Üniversitesi), Anadolu Üniversitesi, Ege Üniversitesi ağırlıklı olmak üzere dört yıllık turist rehberliği lisans eğitimi alan öğrencilere uygulanmıştır. Anket sorularının oluşturulması için literatür taraması yapılmış ve daha önce yapılan çalışmalarda geliştirilen ölçekler incelenmiştir. Bunun sonucunda Terzi ve Tezci (2007) tarafından geliştirilen Şahin ve Acun'un (2016) "Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutumları"nı ölçmede kullandığı "Mesleki Tutum" ölçeğinden, krize ilişkin tutumları ise Balaban ve Yıldırım Okutan (2009) ile Sütütemiz, Balaban ve Yıldırım Okutan'ın (2009) çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Ankette yer alan ifadeler beşli Likert derecelemesi ile değerlendirilmiştir. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde "Mesleki Tutum" ölçeğindeki 27 ifade yer almaktadır. İkinci bölümde "Öğrencilerin Turizmde Yaşanan Krizi Değerlendirmeleri" ölçeğinde sekiz ifade bulunmaktadır. Üçüncü bölüm ise katılımcıların özelliklerini belirlemek üzere altı adet sorudan oluşmaktadır. Anketler 15.10.2017-20.03.2018 tarihleri arasında 470 öğrenciye uygulanmıştır. Anketlerden 46'sı eksik ve/veya yanlış veri nedeniyle çalışmaya dâhil edilmemiş, toplam 424 anket verisi analiz edilmiştir. Analiz edilen anketlerin 90 tanesi çevrimiçi, 334 tanesi ise yüz yüze uygulanmıştır.

Araştırmanın güvenilirlik katsayılarının ortalamaları, standart sapmalar, çarpıklık ve basıklık değerleri ve korelasyon analizi SPSS 22.00 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yanı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilere nitel araştırma yöntemlerinden olan "İçerik Analizi" uygulanmıştır. Bu aşamada veriler yazarlar tarafından ayrı ayrı kodlanmış, sınıflandırılmış ve temalara ayrılmıştır. Temaların oluşturulmasında uzman görüşü de alınmıştır. Analiz sonucunda elde edilen temalar; tutum değişkeninin üç bileşenli yapısı dikkate alınarak duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Krizlerin turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin mesleki tutumlarına etkisini tespit etmek amacıyla yapılan analizlere ilişkin bulgular bu bölümde yer almaktadır.

Nitel Verilere İlişkin Bulgular

Görüşmeye katılan 19 öğrencinin dokuzu erkek, 10'u kız olup yaş aralığı 20-30'dur. Katılımcılardan 18'i, Turizm Rehberliği Bölümü'nü isteyerek seçtiğini belirtmiştir. Turist rehberliği öğrencilerinin mesleklerine yönelik tutumları, görüşmelerin analizinden elde edilen

kodlar ve bu kodlardan ortaya çıkan temalar şeklinde sunulmuştur. Bu temalar, tutum değişkeninin üç bileşenli yapısı dikkate alınarak duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç boyutta sınıflandırılmıştır.

Duyuşsal Boyut

Katılımcılar, görüşme esnasında çoğunlukla turist rehberliği mesleği ile ilgili duygularını ifade etmişlerse, bu ifadelerden elde edilen kodlar duyuşsal boyut teması altında değerlendirilmiştir. Tablo 1’de turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarının duyuşsal boyutuna ilişkin bulguları yer almaktadır. Tablonun birinci bölümünde olumlu görüşler, ikinci bölümünde ise olumsuz görüşler bulunmaktadır. Olumlu görüşlere bakıldığında altı turist rehberi aday geleceğe umutla baktığını belirtmiştir. Buna ek olarak beşer katılımcı motivasyonlarının yüksek olduğunu, mesleğini önemli ve değerli bulduğunu ifade etmiştir. Olumsuz görüşlerde ise on katılımcı gelecek kaygısı yaşadığını, beşer katılımcı ise motivasyonun düşük olduğunu ve mesleğini icra edememe endişesi yaşadığını belirtmiştir. Aşağıda olumlu ve olumsuz görüşlere ilişkin örnek ifadeler verilmektedir:

Turizm Rehberliği Bölümü’nü isteyerek seçtim. Yaşanan her türlü olumsuzluğu unutturan ve iyi bir iletişim kuran yine rehberlerdir. O yüzden mesleğim benim için çok önemli ve değerli. Ülkemin temsilcisi konumundayım ve bu çok gurur verici. Aynı zamanda mesleğimi barış elçisi olarak da görüyorum. (K3)

Bu meslekle ilgili gelecek kaygısı yaşıyorum, çünkü yaşanan kriz sebebiyle ülkemize gelen turist sayısında ciddi bir azalış söz konusu. Azalan bu sayı sebebiyle de ülkemde mevcut olan krizin devam etmesinden ve ileride mesleğimi yapamamaktan dolayı endişe duyuyorum. (K2)

Tablo 1. Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarının Duyuşsal Boyutu

Kod	Katılımcılar	f
Geleceğe umutla bakma	K1, K6, K7, K16, K18, K19	6
Motivasyon yüksek	K1, K3, K10, K11, K19	5
Mesleğim önemli ve değerli	K1, K2, K3, K8, K11	5
Mesleğim gurur verici	K3, K10, K11	3
Mesleğini çekici bulma	K4, K16	2
Gelecek kaygısı	K1, K2, K8, K4, K9, K12, K13, K14, K15, K18	10
Motivasyon düşüklüğü	K3, K8, K6, K9, K13	5
Mesleğini icra edememe endişesi	K2, K3, K8, K11, K14	5
Hayal kırıklığı	K3, K16	2
Mesleğe yönelik çekince	K2, K15	2

Bilişsel Boyut

Katılımcılar, görüşmede meslekleri ile ilgili düşüncelerini, bilgilerini ve inançlarını açıklamışlarsa bu ifadelerle ilişkin kodlar bilişsel boyut teması altında değerlendirilmiştir. Turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarının bilişsel boyutuna ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmektedir. Katılımcıların mesleki tutumlarının bilişsel boyutunda 13 kişi, kalifiye (nitelikli)

turist rehberi olmak istediğini belirtmiştir. Araştırmaya 19 katılımcı dâhil olmuştur ve katılan 13 kişi tarafından verilen bu cevap sayıca yüksek bir bulgudur. Katılımcılardan yedi öğrenci, tercih edilen donanımlı bir turist rehberi olmak istediğini, altı katılımcı da bu meslekte kendini geliştirmek istediğini belirtmiştir. Katılımcılardan sadece ikisi kendini bu mesleğin geleceğinden endişe duyduğu için kendini farklı konularda geliştirmek durumunda hissettiğini ifade etmiştir. Aşağıda olumlu ve olumsuz görüşlere ilişkin örnek ifadeler yer almaktadır:

Krizler güçlenmek ve yeniden ayağa kalmak için birer fırsattır benim için. Yani krizler beni daha iyisini yapabilmem için motive eder. Bu durum mesleğim üzerine daha da fazla eğilmeme ve kendimi daha fazla geliştirmeme de katkı sağladı. (K19)

Mesleğim en ufak bir krizden etkilenen bir meslek o yüzden gelecekle ilgili büyük kaygılarım var. Bunu önlemek için farklı konularda kendimi geliştirmek zorunda hissediyorum. (K18)

Tablo 2. Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarının Bilişsel Boyutu

Kod	Katılımcılar	f
Kalifiye bir turist rehberi olmak	K2, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K14, K15, K16, K18, K19	13
Tercih edilen donanımlı rehber olma	K2, K6, K9, K11, K12, K16, K19	7
Turist rehberliği mesleğinde kendini geliştirme	K1, K2, K3, K6, K8, K10	6
Uzmanlık sahibi olmak	K4, K5, K7, K9, K15	5
Değişim ve gelişimlere uyum	K2, K19	5
Farklı konularda kendini geliştirmek	K3, K18	5

Davranışsal Boyut

Katılımcıların sergiledikleri, karşılaştıkları ya da meyilli oldukları davranışlarına ilişkin ifadeler, davranışsal boyutun altında değerlendirilmiştir. Tablo 3'te öğrencilerin mesleki tutumlarının davranışsal boyutuna ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre 11 katılımcının mesleğini icra etmek istediği görülmektedir. Bu da oldukça önemli bir bulgudur. Bunun yanı sıra yedi katılımcı mesleğini icra etmekten vazgeçeceklerini ve ek iş olarak akademik kariyer yapmak istediklerini belirtmiştir. Ayrıca diğer katılımcılar da ek iş yapmayı düşünmektedir. Aşağıda olumlu ve olumsuz görüşlere ilişkin örnek ifadeler verilmektedir:

Turist rehberliği mesleğine en kötü döneminde başladığımı düşünüyorum. Mevcut durumda iyi olmak yetmiyor, en iyisi olmak gerekiyor. Bu rekabet ortamı beni sürekli daha iyisini yapmak için daha fazla çalışmaya itti ve mesleğime daha sıkı sarıldım. Ülkemizi turizm açısından çok daha güzel günler beklediğine inandığım için motivasyonum hiçbir zaman düşmedi. Öncelikli hedefim her acentanın ve turistlerin turlarında görmek isteyeceği türden, genel kültürü üst düzeyde ve iki yabancı dili akıcı şekilde konuşabilen bir rehber olmak. Kısa zamanda rehber camiasında saygınlık kazanıp TUREB Başkanı olmak istiyorum. (K10)

Kariyer planım başta ana meslek olarak turist rehberliği yapmaktı, ancak bu krizden sonra planım değişti ve akademisyen olmaya karar verdim. (K17)

Tablo 3. Turist Rehberliği Öğrencilerinin Mesleki Tutumlarının Davranışsal Boyutu

Kod	Katılımcılar	f
Mesleği icra etme isteği	K1, K2, K3, K4, K7, K10, K11, K12, K15, K16, K19	11
Mesleği icra etmekten vazgeçme	K5, K8, K11, K12, K13, K17, K18	7
Ek olarak akademik kariyer	K2, K3, K5, K6, K8, K17, K19	7
Ek iş yapma	K4, K8, K9, K19, K18, K19	6
Ek iş olarak girişimcilik	K14, K15, K17	3

Nicel Verilere İlişkin Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek üzere sorulan cinsiyet, eğitim durumu, devam edilen okul ve sınıfa ilişkin sorulara verilen yanıtlar Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet		n	%
	Kadın	207	48,8
	Erkek	217	51,2
Eğitim Durumu			
	Anadolu Lisesi	211	49,8
	Lise	92	21,7
	Önlisans	8	1,9
	Lisans	27	6,4
	Diğer	11	2,6
Devam edilen okul			
	Gazi Üniversitesi	151	5,1
	Anadolu Üniversitesi	125	29,5
	Ege Üniversitesi	97	22,9
	Diğer	51	12,0
Devam edilen sınıf			
	Birinci sınıf	90	21,2
	İkinci sınıf	80	18,9
	Üçüncü sınıf	149	35,1
	Dördüncü sınıf	25	5,9
	Diğer	6	1,4
Toplam		424	100

Katılımcıların demografik özellikleri değerlendirildiğinde 207 öğrencinin (%48,8) kadın, 217 öğrencinin ise (%51,2) erkek olduğu görülmektedir. Ankete katılan 211 öğrenci (%49,8) Anadolu Lisesi mezunudur, 151 öğrenci (%35,6) Gazi Üniversitesi'nde öğrencidir. Katılımcıların 149'u (%35,1) üçüncü sınıf öğrencisidir (Tablo 4).

Tablo 5. Mesleki Tutum Ölçeği'ne İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler
Öğrencilerin Mesleğe Yönelik Tutumlarına İlişkin İfadeleri

	Çarpıklık	Basıklık	Aritmetik ortalama	Standart sapma
1. Turist rehberi olma düşüncesi bana cazip geliyor.	-,722	-,304	3,78	1,186
2. Turist rehberliği mesleğini sıkıcı bulmuyorum.	-1,546	1,824	4,23	1,071
3. Turist rehberi olmayı kendime yakıştırıyorum.	-,882	-,037	3,89	1,167
4. Tekrar bir meslek tercihinde bulunmam gerekse yine bu mesleği tercih ederim.	-,085	-,996	3,04	1,309
5. Turist rehberliğinin bana göre bir meslek olduğunu düşünüyorum.	-,861	-,220	3,81	1,247
6. Turist rehberliğinin yaşam tarzıma uygun olduğunu düşünüyorum.	-,816	-,465	3,74	1,308
7. Turist rehberliğinin kişiliğime uygun olduğunu düşünüyorum.	-,855	-,335	3,82	1,263
8. Turist rehberliği mesleğini seçtiğime pişman olmuyorum.	-,667	-,605	3,73	1,259
9. Turist rehberliğinde başarılı olacağıma inanıyorum.	-,769	-,008	3,80	1,100
10. Turist rehberliği mesleği ile ilgili olan bu bölümü seçmiş olmaktan memnunum.	-,657	-,357	3,68	1,188
11. Turist rehberliği mesleğinde karşılaşacağım zorlukları aşabileceğime inanıyorum.	-,755	,274	3,74	1,047
12. Zor şartlar altında dahi bu mesleği yapmak isterim.	-,154	-,815	3,13	1,202
13. Turist rehberliği mesleğinin gereklilikleri konusunda kendime güveniyorum.	-,617	-,263	3,64	1,133
14. Bu mesleğe karşı özel bir yeteneğim olduğu kanısındayım.	-,236	-,782	3,26	1,209
15. Turist rehberliğinin bir şeyler üretip yaratmam için bana fırsatlar sunacağını düşünüyorum.	-,596	-,397	3,5	1,178
16. Turist rehberliğini profesyonel bir şekilde yürütebileceğime inanıyorum.	-,692	-,022	3,73	1,097
17. İnsanlara gezdikleri bölgeyi tanıttıkları olma düşüncesi beni mutlu ediyor.	-1,138	,787	4,05	1,069
18. Turist rehberliği yapan insanlara sempati duyarım.	-,986	,321	3,92	1,131
19. Turist rehberi olacağını düşünmek beni mutlu ediyor.	-,731	-,328	3,75	1,204
20. Turist rehberliğini mesleğini tavsiye ederim.	-,897	-,152	3,86	1,233
21. Turist rehberliğinin çalışma koşulları bana çekici geliyor.	-,289	-,680	3,34	1,200
22. Turist rehberliğinin çalışma koşulları bana zor gelmiyor.	-,143	-,801	3,14	1,197
23. Bu mesleği yapan kişilerle sohbet etmekten hoşlanırım.	-1,121	,678	4,01	1,100
24. Bilgili ve yeterli bir turist rehberi olacağını düşünüyorum.	-,880	,380	3,87	1,045
25. Turist rehberliğinin toplumda bana saygınlık kazandıracağına inanıyorum.	-,767	-,296	3,68	1,215
26. Turist rehberliği mesleğinin bana maddi/manevi sıkıntılar yaşatmasından endişe duymuyorum.	-,004	-,844	2,93	1,248
27. Turist rehberliği mesleğini sürekli yapabilecek olmak bana güven veriyor.	-,169	-,713	3,18	1,186

Tablo 6. Krize İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Öğrencilerin Krize İlişkin Değerlendirmeleri	Çarpıklık	Basıklık	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma
28. Turist rehberi adayı olarak turizmde yaşanan kriz beni endişelendiriyor.	-1,121	,363	4,07	1,154
29. Krizin turist rehberlerinin işlerini olumsuz etkilediğini düşünüyorum.	-1,183	,638	4,12	1,100
30. Krizin turist rehberlerinin işlerini uzun bir süre daha olumsuz etkileyeceğini düşünüyorum.	-,687	-,524	3,77	1,220
31. Krizin neden olacağı sıkıntılı günlerin yakın olduğunu düşünüyorum.	-,355	-,923	3,48	1,262
32. Krizden dolayı meslek değiştirmeyi düşünüyorum.	,272	-,889	2,73	1,295
33. Kriz ile birlikte aynı zamanda yeni fırsatların ortaya çıkacağını düşünüyorum.	-,136	-,742	3,18	1,204
34. Kriz yönetiminde hükümet politikalarını başarılı bulmuyorum.	-,997	-,078	3,98	1,250
35. Kriz yaşansa bile turist rehberliği mesleğini yapmak istiyorum.	,099	-,0707	2,84	1,188

Cronbach's Alpha .875

Mesleki Tutum Ölçeği'nin çarpıklık, basıklık, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te yer almaktadır. Turist rehberi öğrencilerine uygulanan Mesleki Tutum Ölçeği'nin genel ortalamasına bakıldığında, katılımcıların mesleki tutum düzeylerinin yüksek olduğu (3,69) görülmektedir. Ölçeğin güvenilirliği için "Cronbach Alpha" katsayıları hesaplanmıştır. Toplam 27 maddeden oluşan ölçeğinin güvenilirlik katsayısı $\alpha=,954$ olarak bulunmuştur. Değişkenlerin çarpıklık (-1,546 ile -,004) ve basıklık (-,996 ile 1,825) katsayılarının George and Mallery'nin (2010) belirttiği ± 2 normallik kriterleri içerisinde yer aldığı görülmektedir. En yüksek aritmetik ortalamaya (4,23) sahip ifadenin "Turist rehberliği mesleğini sıkıcı bulmuyorum." olduğu, en düşük olanın ise (2,93) "Turist rehberliği mesleğinin bana maddi/manevi sıkıntılar yaşatmasından endişe duymuyorum." ifadesi olduğu görülmüştür. Çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon sonucuna göre kriz ile mesleki tutum ilişkisinin düşük düzeyde negatif yönlü ($r=-,282^{**}$; $p<0,01$) olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkiye'de yaşanan ve turizm sektörünü olumsuz yönde etkileyen krizlerin, turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kriz dönemini yaşamış öğrencilerin mesleki tutumlarını araştırmaya yönelik olması ve nitel ve nicel analiz tekniklerinin bir arada yürütüldüğü karma yöntem kullanılması bakımından literatürdeki diğer çalışmalardan farklıdır. Görüşmeye katılan 19 öğrencinin 18'i, Turizm Rehberliği Bölümü'nü isteyerek seçtiğini belirtmiştir. Nitel analiz sonucu belirlenen temalar, tutum değişkeninin üç bileşenli yapısı dikkate alınarak duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç boyutta sınıflandırılmış ve her boyut olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

Turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarının “duyuşsal boyutları”na ilişkin olumlu ifadelerinde, geleceğe umutla baktıkları, mesleğini önemli, değerli, gurur verici, çekici buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu ifadelere rağmen kriz döneminde gelecek kaygısı, hayal kırıklığı, mesleğini icra edememe endişesi yaşadıkları da belirlenmiştir. Görüşmeye katılan öğrenciler eşit sayıda, motivasyonlarının “yüksek olduğu” ve “düşük olduğu” şeklinde ters görüş bildirmişlerdir. Şahin ve Acun (2016) çalışmalarında, turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin rehberlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olduğunu, öğrencilerin turist rehberi olmayı kendilerine yakıştırdıklarını ve bu mesleği seçmiş olmaktan mutlu olduklarını belirlemiştir. Mesleklerini sevdiklerini belirten öğrencilerin mezun olduktan sonra kendilerini bilgili ve yeterli bir rehber olarak gördükleri de çalışmanın diğer bir sonucudur. Öte yandan Koroğlu (2014) turist rehberliği öğrencilerinin meslek seçimleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, endişeye yatkın olduklarını tespit etmiştir. Turist rehberliği mesleğinin kendine has özelliklerinden olan sosyal güvencenin olmayışı, mesleğin sürekli seyahat etmeyi gerektirmesi, politik ve ekonomik krizlerden etkilenme gibi durumlar, endişeyi artırıcı nedenler arasındadır (Yetgin, 2017).

Öğrencilerin “bilişsel boyutları”na ilişkin olumlu ifadelerinde; kişisel ve mesleki gelişimlerini tamamlayarak kalifiye, tercih edilen donanımlı bir turist rehberi olmak istemelerinin öne çıktığı görülmüştür. Ancak az da olsa farklı konularda kendini geliştirmek zorunda hissettiklerine ilişkin ifadeler yer almıştır. Bu ifade turist rehberlerinin çeşitli konularda kendini geliştirerek bilgi sahibi olmaları gerekliliği olarak anlaşılabilir da burada öğrencinin tamamen farklı bir alana yönelmek zorunda kalması söz konusudur. Çınar ve Yenipınar, (2019) turist rehberliği eğitimi alan öğrencilere yönelik yaptıkları çalışmada mesleği icra etme konusunda büyük oranda olumsuz tutum sergiledikleri ve işsizlik kaygılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum farklı mesleklere yönelme ihtimallerini ortaya çıkarmıştır.

Öğrencilerin “davranışsal boyutları”na ilişkin olumlu ifadelerinde, krize rağmen turist rehberliği mesleğini icra etmek istedikleri anlaşılmıştır. Ancak ek iş yapmak isteyenlerin de sayısı yüksektir. Ek iş yapmak isteyenlerin büyük bir kısmı akademisyen olmak istemektedir. Bunun sebebi Türkiye’de Turist Rehberliği Meslek Yasasına göre memurların turist rehberliği yapmalarının yasal olması ve Türkiye’de akademisyenlerin ortalama gelir düzeylerinin yüksek olmasıdır. Turist rehberliği öğrencilerinin meslekleri konusunda ümitli olmalarının ve bilinçli hareket etmelerinin, mesleki tutumlarına da olumlu etki edeceği düşünülmektedir. Tolga, Korkmaz ve Atay (2015) çalışmalarında, turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin kariyer yapma isteklerinin turizm işletmeciliği öğrencilerine göre daha fazla olduğunu, turist rehberliği mesleğini cazip bulduklarını ve turist rehberliği mesleğinin toplumdaki statüsünü daha yüksek olarak gördüklerini tespit etmiştir. Aynı şekilde Yılmaz (2011) çalışmasında turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin mesleği isteyerek seçtikleri, mesleklerine karşı olumlu tutum gösterdikleri ve sosyal statüsünü yüksek olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Nicel analiz sonuçlarına bakıldığında turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik anket sorularına verdikleri yanıtlarda; öğrencilerin mesleklerini sıkıcı bulmadıklarını, turist rehberliği yapan insanlara sempati duyduklarını, gezdikleri bölgeyi tanıtacak olma düşüncesinin onları mutlu ettiğini ve mesleği kendilerine yakıştırdıklarını belirttikleri ifadelerin, en yüksek değere sahip olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin krize ilişkin değerlendirmelerinin sonuçları ise krizin turist rehberlerinin işlerini olumsuz etkilediğini düşündüklerini, krizin onları endişelendirdiğini, buna rağmen krizden dolayı meslek değiştirmeyi düşünmediklerini ortaya koymuştur. Öğrencilerin kriz yaşansa bile turist rehberliği mesleğini yapmak istemeleri konusunda kararsız oldukları da dikkat çekici bir

sonuçtur. Korelasyon analizi sonucuna göre kriz ile mesleki tutum ilişkisinin düşük düzeyde negatif yönlü olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeninin mesleği sıkıcı bulmamaları ve mesleği isteyerek seçmiş olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Mesleki tutumları güçlü olduğunda kriz gibi zorlukların fikirlerini değiştirmede de saptanmıştır.

Bu çalışmadaki her iki analiz sonucunda, nicel ve nitel verilere ilişkin sonuçların birbirlerini destekledikleri ve krizin, turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumları ile düşük düzeyde negatif ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Özellikle turist rehberliği öğrencilerinin, yaşanan krizlerden ders çıkardıkları, kendilerini geliştirmek, donanımlı, tercih edilen bir turist rehberi olmak ve mesleği icra etmek istedikleri, geleceğe umutla baktıkları ve meslekte başarılı olacaklarına inançları, her iki analiz sonucunda da birbirini destekleyen ifadeler olmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarının, ülkedeki turizmin sürdürülebilirliğinde önemli roller üstlenen turist rehberlerinin mesleki tutumlarının olumlu yönde geliştirilmesini sağlayacak olan eğitim kurumlarına, turist rehberliği öğrencilerine yol göstermesi ve literatüre katkısı bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Türkiye'deki tüm "Turizm Rehberliği Bölümü" öğrencilerine uygulanamaması, çalışmanın sınırlılıklarından biridir. Bu bağlamda diğer üniversitelerde turist rehberliği öğrenimi gören hem lisans hem de önlisans öğrencilerine yönelik yapılacak araştırmalarla daha sağlıklı sonuçlara ulaşılabilir ve yapılacak karşılaştırmalı analizlerle daha geniş bir perspektiften bakılabilir.

Üniversitelerde turist rehberliği öğretimi yapan bölümlerde öğrencilerin mesleki tutumlarını olumlu yönde geliştirebilmek için yaşanabilecek krizlerin etkilerini, bu durumlarla nasıl başa çıkılabileceğini, alternatif çözüm yollarını, kısacası kriz yönetimini ele alan derslerle, öğrenciler iş yaşamının olumsuzluklarına da hazırlanabilir. Öğrenciler mesleklerine yönelik gelişimlerini tamamlamaları durumunda, kriz durumlarında bile olumsuzluklardan daha az etkileneceklerdir. Bu nedenle öğrencilerin nitelikli ve donanımlı bir turist rehberi olmak için gerekli eğitimleri tamamlamaları, bu konuda eğitim kurumları ve sektörden destek istemeleri önerilmektedir. Türkiye, doğal, tarihsel ve kültürel miras bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Öğrenciler kriz dönemlerinde kişisel ve mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde tüm bilgi kaynaklarını değerlendirmeli, kendini kriz sonrasındaki döneme hazırlamalıdır. Ayrıca sektörel değişimleri takip etmeleri ve krizi başarılı bir biçimde atlatan turist rehberlerini örnek almaları, onların deneyimlerinden faydalanmaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahipaşaoglu, S. (2006). *Turizmde Rehberlik*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akıncı, Z. (2011). Konaklama İşletmelerinde Kriz Sürecinde İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolü ve Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 3(4), 132-152.
- Akış Roney, S. and Öztin, P. (2007). Career perceptions of undergraduate tourism students: A case study in Turkey. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 6(1), 4-17.
- Aksu, A.A. and Köksal, C.D. (2005). Perceptions and Attitudes of Tourism Students in Turkey, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17 (4/5): 436-447.
- Antoniou, E. (2010). Career planning process and its role in human resource development. *Annals of the University of Petroşani, Economics*, 10(2), 13-22.

Atay, H. ve Tanrısevdi, A. (2008). İçsel Kaynaklı Krizlerde Kriz Öncesi Aşamaların Yönetilmesi, Fevzi Okumuş ve Umut Avcı (Editör) *Turizm İşletmelerinde Çağdaş Yönetim Teknikleri* içinde, (ss.427-455), Ankara: Detay Yayıncılık.

Balaban, Ö. ve Okutan, E.Y. (2009). Banka ve Finans Kurumlarının Ekonomik Krizden Etkilenme Düzeyleri ve Kriz Döneminde Uyguladıkları Yönetimsel ve Örgütsel Politikalara İlişkin Yönetici Algıları. *Central Bank Review*, 9(1), 15.

Baltacı, F., Üngüren, E., Avsallı, H. ve Demirel, O. N. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlemesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25.

Beirman, D. (2003). Restoring tourism destinations in crisis: A strategic marketing approach [online]. In: Braithwaite, Robyn L (Editor); Braithwaite, Richard W (Editor). CAUTHE 2003: Riding the Wave of Tourism and Hospitality Research. Lismore, N.S.W.: Southern Cross University, 2003: 1146-1150.

Can, H. (1997). *Organizasyon ve Yönetim*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Colarelli, S.M. and Bishop, R.C. (1990). Career commitment: Functions, correlates and management. *Group & Organization Management*, 15(2), 158-176.

Çakmak, T. F. (2018). Turist Rehberliğinin Açmazları, (Editör) Eser, S. Şahin, S. Çakıcı, C.: *Turist Rehberliği* içinde (ss. 287-306) Ankara: Detay Yayıncılık.

Çakmak, T. F. (2019). *Turizm Endüstrisinde Bütüncül Yaklaşımla Kriz Yönetimi ve Örnek Olaylar*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çavus, Ş. ve Kaya, A. (2015). Turizm Lisans Eğitimi Alan Öğrencilerin Kariyer Planları ve Turizm Sektörüne Yönelik Tutumu. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5), 101-117.

Çınar, B. ve Yenipınar, U. (2019). Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinde Genel Öz Yeterlilik Algısı, Mesleki Kaygı ve Mesleği Yapma Niyeti İlişkisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(3), 153-162.

Çiftci, G. (2017). Kriz Yönetimi Uygulamaları: Uluslararası Bir Otelin Kriz Yönetim Planının Analizi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 33-45.

Çiftci, G., Küçükaltan, D. ve Menteş, S. A. (2017). Turizm İşletmelerinde Kriz Yönetimi Uygulamalarının Örgütsel Öğrenme Açısından Ampirik Olarak Analizi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 5(1), 42.

Elgin, C. and Başbuğ, G. (2020). *Politika Raporu Covid-19 Pandemisinin Yol Açtığı Ekonomik Krize Karşı Açıklanan Ekonomik Teşvik Paketleri: Bir Karşılaştırma ve Türkiye Örneği*, İstanbul Heinrich Böll Stiftung.

George, D. and Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference*. Boston, MA: Pearson Education, Inc.

Güzel, Ö.F. ve Şahin, İ. (2018). Turist Rehberlerinin Bakış Açısıyla Türkiye'de Yaşanan Olumsuz Güncel Gelişmelerin Mesleğe Etkileri ve Çözüm Önerileri, *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar* içinde (ss. 427-445) Ankara: Detay Yayıncılık.

Hammer, D. P. (2000). Professional attitudes and behaviors: the "A's and B's" of professionalism. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 64(4), 455-464.

İnceoğlu, M. (2010). *Tutum algı iletişim*. (5. Baskı). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.

- Junankar, P. N. R. (2011). *The Global Economic Crisis: Long-Term Unemployment in the OECD*. IZA Discussion Paper No. 6057. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1955397>.
- Karamessini, M., Symeonaki, M., Stamatopoulou, G. and Papazachariou, A. (2016). *The careers of young people in Europe during the economic crisis: Identifying risk factors* (No. 3.2). NEGOTIATE working paper.
- Koen, J., Klehe, U. C. and van Vianen, A. E. (2012). Training career adaptability to facilitate a successful school-to-work transition. *Journal of Vocational Behavior*, 81(3), 395-408.
- Koyuncu, M. (2000). Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Öğrencilerinin Turizm İşletmeleri Yöneticilerinden Beklentileri. *Erciyes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Kapadokya Toplantıları VII*, 24-35.
- Kozak, M. A. ve Kızılırmak, İ. (2001). Türkiye 'de Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Programı Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Yönelik Tutumlarının Demografik Değişkenlere Göre Değişimi: Anadolu, Akdeniz ve Karadeniz Teknik Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, Bahar, 9-16.
- Krech, D., Crutchfield, R. S. and Ballachey, E. L. (1962). *Individual in society: A textbook of social psychology*.
- Leech, N. L. and Onwuegbuzie, A. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity*, 43(2), 265-275.
- Lehrman, K. (1986). When Fact and Fantasy Collide: Crisis Management in the Travel Industry. *Public Relations Journal*, 42 (2), 25-28.
- Markovits, Y., Boer, D. and van Dick, R. (2014). Economic crisis and the employee: The effects of economic crisis on employee job satisfaction, commitment, and self-regulation. *European Management Journal*, 32(3), 413-422.
- Nilsen, Ø. A. and Reiso, K. H. (2014). Scarring effects of early-career unemployment. *Nordic Economics Policy Review*, 1, 13-45.
- Özkan, E., Taş, S., Başkan, K. ve Curkan, S. C. (2015). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektörü Hakkındaki Görüşleri ve Beklentileri: Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu Örneği. *16 Ulusal Turizm Kongresi*. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Pehlivan, R. (2008). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almakta Olan Öğrencilerin Sektör ile İlgili Tutumlarının Mezuniyet Sonrası Kariyer Seçimine Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sanal, E. (2010). Küresel Ekonomik Kriz ile Dünyada ve Türkiye'de Artan Genç İşsizliği, *Toprak İşveren Sendikası Dergisi*, (88), 1-11.
- Shearer, C. B. and Luzzo, D. A. (2009). Exploring the application of multiple intelligences theory to career counseling, *The Career Development Quarterly*, 58(1), 3-13
- Simosi, M., Rousseau, D. M. and Daskalaki, M. (2015). When career paths cease to exist: A qualitative study of career behavior in a crisis economy. *Journal of Vocational Behavior*, 91, 134-146.
- Sözbilir, F., Bakan, İ. ve Eytmiş, A. M. (2015). Türkiye'de İlk 500 Firma Arasındaki Tekstil İşletmelerinin Kriz Dönemindeki İnsan Kaynakları Politikalarına İlişkin Bir Alan Araştırması, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(26), 77-96.

Sütütemiz, N., Balaban, Ö. ve Okutan, Yıldırım E. (2009). Küresel Kriz Algısının Küçük İşletme Sahiplerinin Psikolojik Sağlığına Etkisi, *Central Bank Review*, 9(1), 29-43.

Şahin, S, Acun, A. (2016). Turizm Rehberliği Öğrencilerinin Mesleğe Yönelik Tutumları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 563-580.

Tanrısevdi, A. (2002). *Krizlerin Seyahat Acentaları Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkilerin Çözümüne Yönelik Stratejiler*, Yayınlanmamış doktora tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taştan, H. ve Genç, E. (2017). Turist rehberlerinin yaşadıkları mesleki zorlukların cinsiyete ve yıllara göre incelenmesi. 1. *Uluslararası Turizmin Geleceği Kongresi: İnovasyon, Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik Kongresi*, Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.

Terzi, A. R. ve Tezci, E. (2007). Necatibey Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13(4), 593-614.

Tetik, N. (2006), *Türkiye’de Profesyonel Turist Rehberliği ve Müşterilerin Turist Rehberlerinden Beklentilerinin Analizi (Kuşadası Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, BAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Toker Turan, A., ve Akoğlan Kozak, M. (2012). Kültür turizminin sürdürülebilirliğinde profesyonel turist rehberlerinin rolü: Ankara örneği. IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Kongresi, Kemer, Antalya, 536-549.

Tolga, Ö., Korkmaz, H., ve Atay, L. (2015). Lisans düzeyindeki turist rehberliği öğrencilerinin mesleki tutumlarına yönelik bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(2), 26-41.

Türkay, O. ve Eryılmaz, B. (2010). Kariyer Değerleri ve Kariyer Yolu Tercihleri İlişkisi: Türk Turizm Sektöründen Örnekler, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 179-199.

Türker, N., Uçar, M. ve Ateş, M. A. (2016). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Sektörü Algıları: Karabük Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 311-324.

Üngüren, E. ve Ehtiyar, R. (2009). “Türk ve Alman Öğrencilerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve Umutsuzluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma”, *Journal of Yasar University*, 4(14), 2093-2127.

Verick, S. (2009). Who is Hit Hardest During a Financial Crisis? The Vulnerability of Young Men and Women to Unemployment in an Economic Downturn. *IZA Discussion Paper No. 4359*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1455521>

Yetgin, D. (2017). *Turist Rehberlerinin Tükenmişlik ve Ekonomik Kaygı Düzeylerinin Mesleki Bağlılık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yetgin, D., Yılmaz, A. ve Çiftci, G. (2018). Krizlerin Turist Rehberliği Öğrencilerinin Kariyer Planlamasındaki Etkisi, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 195- 214.

Yetgin, D., and Benligiray, S. (2019). The effect of economic anxiety and occupational burnout levels of tour guides on their occupational commitment, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(4), 333-347.

Yılmaz Özdemir, G. (2011). Lisans Düzeyinde Turist Rehberliği Eğitimi Alan Öğrencilerin Mesleğe Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (26), 281-298.